12 Diwydiant Pysgota Cregyn Gleision Conwy

Yr adeilad gwyn ger ochr draw y cei yw cyfleuster puro cregyn gleision Conwy. i

Bu diwydiant cregyn gleision yma ers cyfnod y Rhufeiniaid a heddiw mae cregyn gleision Conwy yn haeddiannol enwog. h

Rhoddodd Syr Richard Wynn berl Conwy i Frenin Charles II yn ôl y sôn, ac mae dal i fod yn Nhlysau'r Goron. Yn oes Fictoria hwyliodd stemars olwyn o Gonwy i fyny'r afon i Drefriw, ble bu i dwristiaid fwynhau dyfroedd y Sba. Daeth y stemars i ben gyda dechrau'r Ail Rhyfel Byd ac mae'r afon bellach wedi llenwi â llaid , er gallwch ddal i fwynhau taith ar gwch modur hyd at bont Tal-y-Cafn.

Cerddwch heibio'r orsaf bad achub tuag at y cerflun cregyn gleision ac angor. h

O fan hyn mae gennych olygfa dda o'r cob (y llain denau o dir rhwng pontydd Conwy) a adeiladwyd gan Thomas Telford ar gyfer ei bont.

Trowch yn ôl i adael y cei ger Swyddfa'r Harbwr Feistr a'r giât cilddor.

COFEB ANGOR

CREGYN GLEISION

© Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

PROSES BURO CREGYN GLEISION AR ABER AFON CONWY TUA 1924

© Trwy garedigrwydd Gwasanaeth Archifau Conwy

Y TŶ LLEIAF YM MHRYDAIN

© Hawlfraint y goron (2016) Croeso Cymru

11 Y Tŷ Lleiaf ym Mhrydain

Ar y chwith mae'r Tŷ Lleiaf ym Mhrydain. h

Yn mesur dim ond 180cm x 300cm (72" x 122") daeth i fodolaeth pan adeiladwyd tai ar hyd y muriau o bob pen. Nid oeddent yn cyfarfod yn hollol a llenwyd y bwlch gyda thŷ bach.

Roedd rhywun yn byw yno tan 1900, a'r preswylydd olaf oedd pysgotwr 6 troedfedd. Roedd y bythynnod hardd pysgotwyr yn y cei hyd at furiau'r dref. Roedd rhif ddeuddeg yn arfer bod yn dafarn y Royal Oak. Roedd y blaendraeth yma wedi ei amddiffyn gan dŵr hir, sydd wedi hen ddiflannu, ac roedd muriau'r dref yn cyrraedd y dŵr.

Os oes gennych chi amser, cerddwch drwy'r bwa, i fyny'r allt fer a thrwy giatiau Bodlondeb, fe welwch gyn plasty (bellach yn swyddfeydd y cyngor) wedi ei amgylchynu gan barcdir a choetir - lle braf i fynd am dro neu bicnic (5 munud o gerdded). Fel arall, gallwch gerdded wrth ochr y lan i'r marina newydd (20 munud o gerdded), wedi ei adeiladu ar ôl i adrannau o'r twneli ar gyfer ffordd osgoi'r A55 gael eu paratoi yno. Cafodd Porthladdoedd Mulberry, a ddefnyddiwyd yn y glaniadau D-Day, a chafwyd eu prototeipio yn y cyffiniau.

Parhewch ar hyd y llwybr drwy ddychwelyd i 'Port Lower Town' a mynd i gyfeiriad y Castell.

GWEDDILLION TŴR

9 Tafarn y Llew Du

Ar ochr arall y ffordd, ychydig i'r dde, mae Tafarn y Llew Du blaenorol h sy'n cynnwys y dyddiad 1589. Mae'n debyg mai dyma'r dyddiad y cafodd ei brynu a'i estyn gan ficer lleol cyfoethog o'r enw John Brickdall.

Mewn gwirionedd mae'n dyddio yn ôl i ganol y 15fed ganrif a daeth yn dafarn yn y 18fed ganrif. Mae'r jacdoeau ar y talcenni yn ychwanegiadau diweddar sy'n cyfeirio at yr enw traddodiadol i bobl a annwyd o fewn muriau Conwy.

Dychwelyd at y groes ffordd a throi i'r dde i fynd trwy'r ail brif giât yr hen dref - Porth Isaf - (Lower Gate) ac ar y cei.

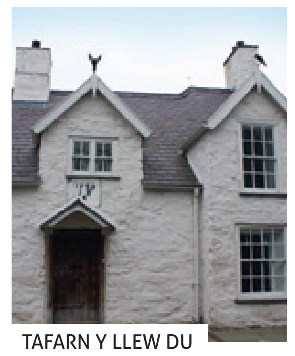

TAFARN Y LLEW DU

10 Porth Isaf a'r Cei

Mae'r Liverpool Arms wedi ei adeiladu trwy hen furiau'r dref, gyda'r drws cefn tu mewn i'r dref a'r drws ffrynt yn wynebu'r Cei. Achosodd hyn lawer o broblemau i'r awdurdodau trwyddedu a'r heddlu, gan fod meddwon yn gallu dianc yn hawdd rhag cael eu harestio drwy redeg allan o un pen neu'r llall. h Cafodd y dafarn ei henwi gan Gapten John Jones, y perchennog blaenorol a oedd yn rhedeg llong pecyn rhwng Lerpwl a Chonwy yn hanner cyntaf y 19eg ganrif. Dywedir bod ysbryd yno a bod arogl fanila yn golygu bod rhywun ar fin marw!

Adeiladwyd y cei gan William Provis, peiriannydd Thomas Telford, daeth yn lle'r hen gei ar yr Afon Gyffin.

Cerddwch heibio'r Liverpool Arms a pharhau ar hyd Lower Gate Street.

PORTH ISAF (LOWER GATE) A'R LIVERPOOL ARMS

Ein Treftadaeth
Our Heritage

Llwybr Tref Conwy

SGWÂR LANCASTER TUA 1915

© Mr Gareth Griffiths, Stoke-on-Trent

Cymerwch y daith 80-munud hwn o Gonwy i weld rhai o nodweddion mwyaf diddorol y dref gaerog a Safle Treftadaeth y Byd UNESCO.

Dewch i ddarganfod hanes hynod ddiddorol y dref, o ddechreuadau canoloesol cynnar hyd at y presennol.

Mewn rhai llefydd byddwch yn dod o hyd i HistoryPoints/pwyntiau Hanesyddol h codau QR ar blaciau bychan neu sticeri ffenestr. Defnyddiwch sganiwr QR (ar gael am ddim ar-lein) neu ar eich ffôn symudol neu dabled i gael gwybodaeth fwy manwl neu ewch i www.historypoints.org

Mewn mannau fe welwch i gall byrddau gwybodaeth i'w gweld gerllaw. Os yw eich amser yn brin ac eisiau aros gyda'r daith 80-munud, **gallwch ddilyn yr amseroedd ar y stop wats wrth ochr y testun**.

Dolenni Pellach

- Lawr lwythwch daith glywedol am Furiau Tref Conwy yn http://www.snowdoniaheritage.info/en/location/146/aberconwy-abbey/
- Ewch i **Itunes** i lawr lwytho ap Cadw Conwy.

historypoints.org
Bringing history to your mobile

Cyrraedd tref Conwy

Gyda char

O Landudno - Dilynwch yr A546 (Gloddaeth Avenue) i Benmorfa, trowch i'r chwith ar y gylchfan a dilynwch y ffordd heibio'r cyrsiau golff a thrwy bentref Deganwy nes i chi gyrraedd y gylchfan fawr. Trowch i'r dde i yrru dros y bont.

O'r Dwyrain (Bae Colwyn) dilynwch yr A55 at gyffordd 18, cymerwch allanfa A546 i Gonwy, ewch heibio Tesco i'r gylchfan fawr nesaf a throwch i'r chwith i yrru dros Bont Conwy.

O'r Gorllewin (Bangor) dilynwch yr A55 at gyffordd 17, dilynwch yr A547 (Ffordd Bangor) nes i chi gyrraedd muriau tref Conwy, trowch i'r chwith a dilynwch y system un ffordd a'r map ar gyfer parcio.

O'r De (Betws y Coed) dilynwch yr A470 i Lan Conwy, ymunwch â'r A55 yna dilynwch gyfarwyddiadau o'r Dwyrain uchod.

Y cod post ar gyfer y prif faes parcio ARHOSIAD HIR yng Nghonwy (Morfa Bach) yw **LL32 8FZ**. *Mae taith gerdded mynediad hawdd o'r maes parcio i mewn i dref Conwy a fydd yn dod â chi i Borth y Felin. Gweler y map llwybr.*

Ar y trên - Mae gan Gonwy ei orsaf ei hun, ar brif linell Gogledd Cymru, sy'n ganolog i'r dref ac yn agos at le mae llwybr y dref yn dechrau.

Ar fws - Y prif lwybr yw 5/X5 sy'n rhedeg yn aml rhwng Llandudno, Conwy, Bangor a Chaernarfon. I gael amserlenni ac arosfannau, ewch i www.traveline.cymru

Ar feic - Dilynwch Lwybr Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol 5 i Gonwy.

Ein Treftadaeth Our Heritage
CONWY Cyngor Bwrdeistref Sirol County Borough Council
Ariennir gan Lywodraeth Cymru
Funded by Welsh Government

Am fwy o wybodaeth am dreftadaeth Conwy a sut i gynllunio eich ymweliad drwy Eryri **www.snowdoniaheritage.info/cy**

Cynhyrchwyd y daflen hon gan Gymdeithas Hanesyddol Aberconwy a Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy gyda chefnogaeth gan Croeso Cymru.

Dyddiad Cyhoeddi 2016.

© Dylunio a darlunio gan Starfish Design, Llandudno, Conwy.

ADEILADU PONT REILFFORDD - 1848

© Trwy garedigrwydd Gwasanaeth Archifau Conwy

14 Tair Pont

Y bont hynaf yw Pont Grog Thomas Telford, a adeiladwyd yn 1822-26. Roedd ei hangen i wella cysylltiadau rhwng Llundain ac Iwerddon, a oedd wedi dod yn rhan o Brydain Fawr trwy Ddeddf Uno yn 1801. Y prif lwybr oedd o Gaer ac roedd yn cynnwys taith fferi beryglus ar draws yr afon Conwy. Adeiladodd Telford ei bont i gyd-fynd â'r castell: mae'r tyrau yn fersiynau llai o dyrau'r castell ac mae'r tollty, ym mhen pellaf y bont, yn gastell barwnol bach.

Adeiladwyd pont reilffordd unigryw Robert Stephenson yn 1846-48. Mae wedi ei wneud o ddau diwb haearn anferth gyda rhychwantau o 400 troedfedd. Mae'r trên cyflym Llundain i Gaergybi, a threnau eraill yn dal i deithio tu mewn i'r tiwbiau. h

Cafodd trydedd Bont Ffordd newydd ei hadeiladu yn 1958. Trafodwyd am flynyddoedd gydag amryw o gynlluniau arfaethedig, gan gynnwys yr awgrym o ddymchwel pont Telford! Gwnaeth y bont fawr ddim i ddatrys problemau tagfeydd traffig aruthrol Conwy ac felly agorwyd ffordd osgoi'r dref, twnnel A55 o dan yr aber yn 1989. Roedd yn dwnnel tiwb tanddwr cyntaf Prydain, wedi ei adeiladu mewn adrannau ar y tir a'i osod ar wely'r aber.

O'r pontydd, trowch i'r chwith heibio Neuadd y Dref, h ***enghraifft o bensaernïaeth Gothig Fictoraidd, ar y gornel, a dychwelyd i'r Ganolfan Groeso a'r maes parcio i gwblhau llwybr y dref.***

TAIR PONT

13 Swyddfa'r Harbwr Feistr

Yn ystod y 19eg ganrif roedd Conwy yn borthladd prysur i gludo, llechi, halen a choed yr oedd rhaid talu dyletswyddau arnynt, a Swyddfa'r Harbwr Feistr o'r 19eg ganrif o'ch blaen oedd y Swyddfa Tollau. h

Yn gynyddol, daeth pysgota yn brif weithgaredd yng Nghonwy ac yn fwy diweddar, cychod pleser. Mae'r Tower Coffee House h tu mewn i'r tŵr giât cilddor. Yn wahanol i'r giatiau eraill, roedd y gilddor yn giât syml a chul, a allai fod yn ddefnyddiol i ymosod ar ystlys gelyn yn syml a ceisio mynd i mewn trwy Borth Isaf.

Trowch i'r dde a chroesi'r ffordd ar y groesfan i gerddwyr ac yna trowch i'r chwith i weld y tair pont ar draws Afon Conwy.

SWYDDFA'R HARBWR FEISTR

TOWER COFFEE HOUSE

CREGYN GLEISION A CHEI CONWY

© Bert Kauffman

Ein Treftadaeth
Our Heritage

Llwybr Tref Conwy

CASTELL CONWY
© S. McCarthy

I Castell Conwy a Muriau'r Dref

Mae'r daith yn cychwyn yn y Ganolfan Groeso/Gwybodaeth i Dwristiaid ar Stryd Rosehill.

Cymerwch eiliad i edrych o gwmpas yr arddangosfa am ddim o Dywysogion Gwynedd am drosolwg hynod ddiddorol o hanes canoloesol lleol cyn mynd tuag at y Castell.

Adeiladwyd Castell Conwy gan Frenin Edward I ar ôl iddo drechu Tywysog Cymru Llywelyn ein Llyw Olaf yn 1284. Mae'r campwaith peirianyddol hwn mewn safle gwych ar frigiad creigiog a ddiogelir ar y ddwy ochr gan afonydd Conwy a Gyffin, ac ar yr ochr fewndirol gan ffos fawr. Cyflogwyd mwy na 1,500 o weithwyr o Loegr i'w adeiladu, ac fe'i cwblhawyd mewn dim ond pedair blynedd. Roedd ganddo wyth tŵr ac wedi ei baentio'n wyn yn wreiddiol, felly byddai wedi edrych yn syfrdanol!

Cafodd y dref ei diogelu gan furiau a adeiladwyd ar yr un adeg a'r castell, gan wneud Conwy yr enghraifft orau ym Mhrydain o dref gaerog ganoloesol. Yn wreiddiol roedd tair giât i mewn i'r dref a thyrau wedi eu gosod yn rheolaidd, mae ur an hugain yn parhau.

Croeswch y maes parcio a chymerwch y grisiau wrth ymyl mynediad y castell ar y muriau a dilynwch y llwybr cerdded uchel ochr yn ochr â'r maes parcio.

Yn ogystal â chael golygfa dda o'r dref a'r castell o'r muriau, byddwch yn gweld tyllau sgwâr yng ngwaith cerrig y tyrau. Yn wreiddiol yn ôl pob tebyg, tyllau sgaffaldau oedd y rhain, maent nawr yn cael eu defnyddio gan jacdoeau (a cholomennod) ar gyfer nythod. Yn draddodiadol, caiff pobl a anwyd o fewn muriau Conwy eu hadnabod fel "Jacdoeau"!

Gadewch y muriau wrth y set nesaf o risiau ym mhen arall y maes parcio. Trowch i'r chwith ac ewch o dan furiau'r dref wrth Porth y Felin (Mill Gate).

JAC-Y-DO

Mae hwn yn un o'r tri mynediad gwreiddiol i'r dref. Trowch i'r dde ac edrychwch i fyny ar frig muriau'r dref.

Yn ymwthio allan mae rhes o ddeuddeg toiled a adeiladwyd yn 1286 i'w defnyddio gan staff ysgrifenyddol y Brenin a staff cwpwrdd dillad.

15 munud

TAI BACH AR WALIAU'R DREF

EGLWYS Y SANTES FAIR A'R HOLL SAINT (SAFLE ABATY ABERCONWY)
© Partneriaid Prosiect Tywysogion Gwynedd

BEDD 'WE ARE SEVEN'

22 munud

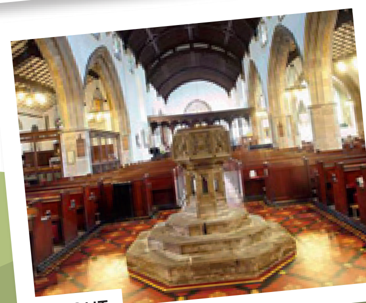
Y FFONT
© Partneriaid Prosiect Tywysogion Gwynedd

2 Eglwys y Santes Fair a'r Holl Saint

Ewch yn ôl trwy'r bwa, croeswch y ffordd a chymryd y llwybr wrth ochr y Ganolfan Groeso i Eglwys y Santes Fair.

Safodd Mynachlog Sistersaidd Aberconwy yn wreiddiol ar y safle yma a chladdwyd Tywysog Cymreig yr 13eg ganrif Llywelyn Fawr yma. Ar ôl y goncwest symudodd Brenin Edward I y mynachod i fyny Dyffryn Conwy i Faenan ac ailadeiladwyd yr eglwys abaty dros y canrifoedd canlynol fel mai ychydig o olion gwreiddiol a erys. Wrth i chi fynd i mewn i'r fynwent fe welwch gawell haearn isel gyda 'We are Seven' arno. Mae hwn yn deitl o gerdd gan Wordsworth y mae ef i fod wedi ysgrifennu ar ôl sgwrs gyda phlentyn y cyfarfu yma. Mae'r 'seven' yn cyfeirio at y plentyn a'i frodyr a chwiorydd, yn fyw ac yn farw. Daeth yn atyniad twristiaeth a'r barau haearn ei rhoi drosto i'w amddiffyn.

Cerddwch o amgylch yr eglwys i'r chwith.

Mae'r drws gorllewinol a thair ffenestr bigfain yn olion o hen eglwys yr Abaty. Mae'r brif fynedfa heddiw drwy borth y gogledd, ychydig ymhellach o amgylch y gornel. Y tu mewn mae croglen hyfryd o'r 15fed ganrif a beddrodau teulu'r tirfeddianwyr pwysicaf lleol, Wynn o Wydir, yn cynnwys Sir Robert Wynn a adeiladodd Plas Mawr, y tŷ tref gain ar brif stryd Conwy. Mae hefyd penddelw o John Gibson, cerflunydd Fictoraidd adnabyddus a aned yng Nghonwy ac sydd heddiw yn fwy adnabyddus am ei angel garreg sinistr yn y gyfres deledu Doctor Who.

Gadewch y fynwent drwy'r giât wrth y drws gorllewinol a throi i'r dde i mewn i Sgwâr Lancaster.

CERFLUN LLYWELYN FAWR
© Hawlfraint y goron (2016) Croeso Cymru

3 Sgwâr Lancaster

Yng nghanol y sgwâr mae cerflun o Llywelyn Fawr. Y brif ffordd drwy'r sgwâr yw Ffordd Bangor, a adeiladwyd gan Thomas Telford yr un pryd â'r Bont Grog. Gwnaed agoriad ym muriau'r dref ar gyfer y ffordd.

Trowch i'r dde allan o'r sgwâr tuag at y giât newydd.

Ar gornel Stryd Porth Uchaf mae tŷ cwrw 'The Albion' Cafodd yr Albion ei adeiladu yn yr 1920au ar safle tafarnau cynharach a oedd yn safleoedd cyfleus ger Porth Uchaf, un o fynedfeydd gwreiddiol y dref ychydig i fyny'r bryn. Mae gan yr Albion ffitiadau Art Deco ac Art Nouveau diddorol.

Os oes gennych chi amser, mae mynediad arall i'r rhodfa uchel ar hyd muriau'r dref ger Porth Uchaf. Fel arall, trowch i'r dde i Stryd y Capel.

4 York Place

YORK PLACE

Y tu ôl i orsaf yr heddlu mae York Place. Caiff hwn ei enwi ar ôl Dr John Williams, Archesgob Efrog, a chwaraeodd ran bwysig yn ystod Y Rhyfel Cartref rhwng y Brenin Charles I ag Oliver Cromwell. Ganwyd Archesgob Williams yng Nghonwy ond dim ond rhannau o furiau ei gartref sydd bellach ar ôl. Gallwch ddarllen mwy am ei helyntion yn y Rhyfel Cartref ar y bwrdd gwybodaeth.

35 munud

TŶ ABERCONWY
© Delweddau Ymddiriedolaeth Genedlaethol/Matthew Antrobus

ADRAN PREN YCHWANEGWYD

8 Tŷ Aberconwy

Ar gornel y Stryd Fawr mae Tŷ Aberconwy, tŷ Masnachwr o'r 15fed ganrif. Cyfunodd seler i storio nwyddau gydag ystafelloedd byw uwchben. Mae'n debyg iddo gael ei adeiladu oddeutu 1420 ar ôl gwrthryfel Owain Glyndŵr. Cipiwyd Castell Conwy am gyfnod byr gan gefnogwyr Glyndŵr a dinistriwyd nifer o adeiladau'r dref.

Daeth ail hanner y 15fed ganrif ac aflonyddwch pellach pan gafodd uchelwyr Cymru eu tynnu mewn i ffraeon llinachol Rhyfel y Rhosynnau. Ond yn 1485 daeth y Rhyfeloedd i ben trwy esgyniad Brenin y Tuduriaid Harri VII. Roedd Harri Tudur yn disgyn o deulu o Ynys Môn ac roedd y Cymry yn awyddus i fanteisio ar y cysylltiad Cymreig a gwlad fwy sefydlog yn wleidyddol i wneud eu ffortiwn yn y llys yn Llundain neu mewn masnach. Estynnwyd Tŷ Aberconwy mae'n debyg yr adeg hon pan ychwanegwyd yr adeilad uchaf o ffrâm goed.

7 Stryd Fawr

Adeiladwyd y rhan fwyaf o'r adeiladau ar y Stryd Fawr yn y 19eg ganrif gan ailosod tai cynharach na adeiladwyd yn dda, tai ffrâm bren, siopau a thafarndai. Ar brydiau yn y 18fed a'r 19eg ganrif roedd dros 50 o dafarndai yng Nghonwy, a oedd yn dref bwysig ar hyd llwybrau masnach rhwng Lloegr ac Iwerddon. Mae'r Mail Coach inn yn atgof o pan fyddai gwasanaeth post Llundain i Gaergybi yn dilyn y ffordd yma i Iwerddon hyd nes i'r rheilffordd ddisodli'r coetsis a dynnwyd gan geffylau. Yr ardd gwrw bresennol oedd yr iard ar gyfer y ceffylau a'r coetsis. The Castle Hotel, gwesty arddull Jacobeaidd Fictoraidd, a ddisodlodd tafarn hen ganoloesol. Yn 1935 cafodd hen adeiladau eu dymchwel i adeiladu cyn Sinema'r Palace, sydd wedi ei flaenu gan adeilad mynediad gyda thalcenni grisiog i gysoni gyda Phlas Mawr. Cafodd ei gynllunio gan y pensaer Sidney Colwyn Foulkes. Nodwch yn y talcen y gwiwerod a pheunod dros agoriad ffenestr dal.

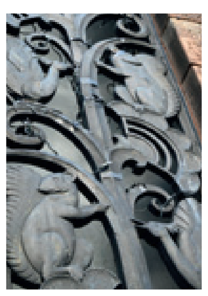
FFENESTR GWIWEROD A PHEUNOD
© Rhodri Clark

Trowch i'r dde i mewn i Stryd y Castell.

STRYD FAWR
© Rhodri Clark

PLAS MAWR

ADDURNIADAU TU MEWN
© Hawlfraint y goron (2016) Croeso Cymru

© Rob Farrow

40 munud

6 Plas Mawr

Yr adeilad nesaf ar hyd Lôn y Goron yw Plas Mawr, a adeiladwyd ar gyfer Robert Wynn o Gastell Gwydir, Llanrwst, yn 1576-80. Gallwch weld ei arfbais a'r dyddiad uwchben un o'r ffenestri. Mae'n dŷ trawiadol iawn i dref fechan fel Conwy ac yn arwydd o gyfoeth â phwysigrwydd y teulu Wynne a wnaeth eu ffortiwn yn y llys Tuduraidd. Mae Plas Mawr wedi cael ei adfer yn ofalus ac yn ddiddorol yn y ffordd mae dylanwad Dadeni wedi cael eu dehongli, yn ar adeilad bell i ffwrdd o Lundain. Mae'n cael ei reoli gan Cadw ac mae'n werth ymweld ag o.

Ewch ymlaen i lawr Lôn y Goron i Stryd Fawr & droi i'r chwith.

YR ACADEMI FRENHINOL GYMREIG

© Conwy County Borough Council

5 Yr Academi Frenhinol Gymreig

Parhewch ar hyd Stryd y Capel nes i chi gyrraedd Lôn y Goron ar y dde.

Yr adeilad ar y gornel yw'r Academi Frenhinol Gymreig sy'n gartref i waith artistiaid cyfoes Cymreig. Fe'i sefydlwyd yn 1881 gan grŵp o artistiaid Cymraeg a sefydlodd nythfa ym Metws y Coed a phentrefi eraill yn Nyffryn Conwy. Nid oedd sicrwydd y byddai'r academi yn dod o hyd i gartref parhaol yng Ngogledd Cymru. Roedd rhai pobl yn ffafrio De Cymru ond gwnaed penderfyniad pan gynigodd Arglwydd Mostyn, a oedd yn berchen ar Plas Mawr, gartref i'r artistiaid yno. Symudodd yr Academi i'r capel wedi ei addasu yn 1993.

© Dylunio a darlunio gan Starfish Design, Llandudno, Conwy.